

TÜRK - ALMAN İLİŞKİLERİ

Mediha AKARSLAN*

GİRİŞ

Günümüz dünyasında çeşitli açılardan ortaya çıkan karşılıklı bağımlılık olgusu, devletlerin birbirlerini etkilemede müdahaleye sıkça başvurmalarını kolaylaştırmaktadır. Özellikle bu karşılıklı bağımlılık ilişkisinin simetrik olmayan bir biçimde ortaya çıktığı, sözkonusu taraflardan birinin diğerine daha fazla bağımlı olduğu durumlarda, müdahalenin devletler arasında etki biçimi olarak kullanılması ihtimali artmaktadır. Devletlerin birbirlerine yönelik müdahale eylemlerinin yoğun bir hal alması durumunda, yıkıcı (subversive) faaliyetlerden söz edilmektedir¹. Zamanımızda özellikle terör ihraç etmek veya genişlemek isteyen devletlerin yıkıcı faaliyetler yoluna başvurduklarına sık rastlanmaktadır. Müdahale şekli, diplomatik ve ekonomik araçlarla olabileceği gibi, gizli ve yıkıcı eylemler şeklinde veya askeri araçlarla da olabilir².

Bununla ilgili olarak;

Batılı devletler 1878'lerden itibaren Osmanlı İmparatorluğu üzerinde sistemli bir politika izleyerek Osmanlı topraklarını parçalamışlardır. İzlenen yöntem şu idi; ilk gelişmeler okul ve eğitim sistemiyle milliyetçi fikirleri yaymak, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu ekonomik bunalıma rağmen koparıl-

* *Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.*

1 Gönübol (1985; 145).

2 Sönmezoğlu (19889; 215).

mak istenen bölgede insan hakları ve sosyo-ekonomik reformlar yapılmasında ısrar etmek ve mali sıkıntı içinde olan Osmanlı Devleti bu reformları gerçekleştiremeyince, ortaya çıkan silahlı direniş hareketlerine yardımcı olmak, bölgeye yarı otonomi istemek, reformlarda ısrar etmek ve sözkonusu bölgeyle ekonomik bağları sıklaştırarak, bağımsızlığını sağlamak, izlenen yol idi.

Nitekim, Batılıların önce Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasında, Ermeni ayaklanmasında ve günümüz bölücü akımlarının canlandırılmasında izledikleri bu yöntem, halen uygulanan bir yaklaşımdır³.

I. ALMAN ULUSAL BİRLİĞİ'NİN KURULMASI

Almanya, ulusal birliğinin kurulduğu 1871'den sonra, II. Wilhelm ile birlikte Almanya'nın Bismarc politikasını bırakıp, münasebetlerini dünya çapında genişleterek bir Dünya Politikası (Welt politik) takip etmesi gerektiğine inanıp doğuya açılmış ve Ortadoğu'ya girmek istemiştir. Esasında, endüstri devriminin Avrupa açısından en önemli sonucu, Alman ve İtalyan ulusal birliklerinin kurulmasıdır. Bu devrimin tüm yeryüzü çapında en önemli sonucu ise, sömürgecilğin emperyalizm biçimine dönüşmesidir. Sömürgecilik, bir devletin egemenliğini başka topraklar ve halklar üzerinde kurması ya da genişletmesidir. Sömürgeciliğe çok yakın bir sözcük olan emperyalizm ise, özellikle Avrupa'nın büyük devletlerinin 19. yüzyılın ikinci yarısında öteki kıtalar üzerinde genişlemelerine verilen addır. Bugünkü ifadesi ile; Avrupa'da kuvvet politikasının, devletler arası sürtüşme ve ekonomik rekabetin denizaşırı bölgelere yayılmasıdır. Emperyalizm sözcüğü 19. yüzyılın ikinci yarısında kullanılmaya başlandı ve 1870 sonrası dönemi "emperyalizm" çağı olarak adlandırıldı⁴. İşte bu şartlar altında, Almanya, Alman Ulusal Birliği kurulduktan sonra, doğuya açılmak, Ortadoğu'ya girmek istemesi, izlediği politikadan kaynaklanıyordu. Kayzer II. Wilhelm; Osmanlı topraklarının Almanya'nın dünya politikası için çok önemli olduğuna inanmıştı. Baltık-tan, Basra Körfezi'ne kadar uzanan bir dünya imparatorluğu düşleyen II. Wilhelm, Osmanlı topraklarını Almanya için sadece Uzakdoğu ve Asya'daki zenginliklere götüren bir atlama tahtası olarak değil, fakat aynı zamanda verimli Anadolu yaylası ve Musul ovalarıyla yeni sanayileşmiş Alman ekonomisine hammadde kaynakları ve bunların dışsatımı için pazar kapılarını açabilecek başlıbaşına bir Arz-ı Mevûd olarak görüyordu⁵. Türkiye'yi Alman İmparatorluğu'nun

3 Köni (1989; 281).

4 Sander (1989; 155).

5 Kumkale (1989; 148).

sömürgesi yapma siyaseti Alman banker ve işadamlarının Marmara kıyılarından Basra Körfezi'ne uzanacak bir demiryolu hattının yapımı için Babiâli'den gerekli izni koparmasından sonra kesinlik kazanmıştır. Gerçekten Berlin-Bağdat demiryolu projesi Almanya'ya maden aramacılığından ticari ayrıcalıklara kadar pek çok çıkar sağlamıştır. Ayrıca, o an için sözkonusu olan sömürge sistemi içine 1898'lerde Almanya'nın girip, bir de batının hammadde kaynaklarına doğru Berlin-Bağdat demiryolunu yapmaya başlamasıyla batının tüm gizli servisleri İmparatorluk içinde cirit atmaya başlamıştır. Gittikçe büyüyen sömürge imparatorlukları ve gittikçe artan savunma harcamaları daha 1908'lerde Birinci Dünya Savaşı'na giden yolu da açmıştır⁶.

Bir yazar, Alman imparatorunun, Suriye valisinin sarayında verilen bir yemekte, 1898 Kasım'ının soğuk bir gününde, kendisini müslümanların hamisi olarak ilân etmesi sonucu Suriye, Mezopotamya ve İran'daki mütevazi hotellerin yeni insanlarla dolup, taşdığını söylüyor. Bunlar İngiliz subayları, Hint ve Alman ordusu mensupları, demiryolu mühendisleri, arkeologlar, böcek koleksiyoncuları, kuş meraklılarıdır⁷.

Almanların bir İngiliz gölü durumunda bulunan İran Körfezi'ne yaklaşmaları o devrin en büyük imparatorluğunu sarsacaktır. İngiltere daha XIX. yüzyılın başlarından itibaren; Türkistan, Afganistan, Kafkaslar ve İran'ı dünya hegemonyasında oynayacağı satranç taşları olarak tesbit etmiştir. Almanların bu alana yaklaşması Fransa, İngiltere ve Rusya'yı birbirine yaklaştıracaktır⁸.

II. OSMANLI İMPARATORLUĞU VE ALMAN ASKERİ HEYETLERİ

Osmanlı İmparatorluğu XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren Türk ordusunda ıslahat yapılması ve bu amaçla yabancı subaylardan yararlanılması ihtiyacını duymuştur.

Bununla ilgili olarak Almanya'dan da askeri heyetler gelmiştir. Gelen heyetleri;

- A. 1882'den 1913 sonlarına kadar gelen Alman askeri heyetleri,
- B. General Liman Von Sanders Heyeti,
- C. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne gelen Subay ve birlikler olmak üzere 3 grupta incelemek mümkündür.

6 Çavdar (1970; 27).

7 Winstone (1982; 3) Köni (1989; 279).

8 Aston (1930; 28), Köni (1989; 279).

Birinci grupta gelen Alman askeri heyeti bu dönemde Almanya'ya çok miktarda askeri malzeme siparişi verilmesini sağlayarak Osmanlı Devleti'ni Alman savaş sanayiinin pazarı haline getirmiştir.

General Liman Von Sanders geniş yetkilerle gelmiş, kilit noktalara Alman subaylarını yerleştirmiş, krediyle de olsa, yine Alman savaş sanayiine oldukça yüklü siparişler sağlamıştır. Liman Von Sanders heyeti, avcı birlikleri, numune taburları kurarak, talimgâhlar, kurslar açarak Türk ordusunun eğitimine yararlı olmuştur. Fakat bütün bunları gelecek bir savaşta "insan deposu" olarak kabul ettikleri Osmanlı Ordusundan, Almanya hesabına yararlanmak için yapmıştır. Nitekim kısa bir süre sonra, Birinci Dünya Savaşı çıkmış ve Osmanlı Ordusu Sarıkamış'ta, Süveyş Kanalı'nda, Filistin'de Alman çıkarları uğruna kan dökmek zorunda kalmıştır⁹. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusunun Alman sevk ve idaresine bu kadar bağımlı hale gelmesinde Harbiye Nazırı Enver Paşa ve onun kurmay heyetinin etkisi kadar, Alman subaylarının da, büyük payını inkâr etmemek gerekir. Enver Paşa ve arkadaşları Almanlara ve gerekse onların teknolojisine son derece güveniyorlardı. Fakat netice, beklenen gibi olmadı. Almanya kendisiyle beraber, Osmanlı Devleti'ni de feci bir yenilgiye sürükledi. Almanlar Birinci Dünya Savaşı'nda 11 milyon asker seferber ettiler. Bunun 1 milyon 773 bini öldü. 4 milyondan fazlası yaralandı. Kayıplar ve diğerleriyle toplam olarak 7 milyonun üzerinde insan ziyan ettiler. Osmanlı Devleti 3 milyon asker seferber edip, Almanlar lehine, Çar ordularını Doğu'ya bağlasın diye karakışta Sarıkamış dağlarında, İngiliz ordusunu Mısır'a bağlasın diye Sina çöllerinde Süveyş'in sularında, Çanakkale'de Balkanlar'da çarpışıp bir milyon şehit vermiştir¹⁰.

Uluslararası platformda, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına yine Almanya sebebiyet vermiştir. Almanya bu sefer 20 milyon asker seferber etmiş, 7 milyon üzerinden kayıpları olmuştur. Esasında, İkinci Dünya Savaşı sonunda Hitler başarılı olsaydı, Türkiye muhakkak, Alman egemenliği problemi ile karşı karşıya gelecekti.

III. GÜNÜMÜZDE ALMANYA

Günümüzde Almanya'nın, Baltık ülkeleri üzerinden kuzeye, Hırvatistan üzerinden Akdeniz'e açılarak doğu pazarının tek yetkilisi olma isteği içersinde olduğunu görüyoruz. Bu konuyla ilgili olarak, Türkiye ve Ortadoğu hakkında eski

9 Çeliker (1989; 144).

10 Özyörük (1992; 11).

isteklerinin canlandığını söylemek mümkündür. Ankara ve Bonn hükümetleri arasında 1991 yılı içersinde başlayan gerginlik, PKK terörü ile ilgili olarak ve Alman hükümetinin çifte standartta dayalı tutumu ile tırmanışa geçti. 1991 Ağustos ayı başında, Nemrut Dağı'nda 10 Alman turistin terör örgütü tarafından kaçırılmasında da, Almanya, terörü himaye etmiştir¹¹. Yine, iki Almanya'nın birleşmesinden sonra, Yugoslavya'nın dağılmasında önemli rol oynadığı ifade ediliyor. Hırvat milislerin elinde Alman Silahlı Kuvvetleri'ne ait silahlar vardır. Uluslararası platformda, Almanya dağılmış Sovyetler Birliği'nin yerini doldurma çabası içersindedir. Balkanlar'da ve Ortadoğu'da gösterdiği davranışlar bunun göstergesidir. Şöyle ki; Yugoslavya'nın parçalanmasıyla ortaya çıkan devletleri herkesden önce tanımıştır. Kendisini Avrupa ve Asya liderliğine layık gören Almanya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, bağımsızlıkları kazanan Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasındaki yakınlaşmalardan rahatsız olmuştur.

Yine, Almanya Sovyet Rusya'nın işsiz kalan nükleer teknisyenlerini kullanarak, nükleer silah yapımına girişen İran'a karşı, verdiği demeçte gerekirse, İran'ın bu teşebbüsünü silah kullanarak durdurabileceğini belirtmiştir. Daha açık bir ifade ile; Birleşmiş Milletler İran'a engel olmazsa, Almanya bu işi silah zoru ile halleder¹², demektedir. Şimdi de; Almanya, Türkiye'de terörü önlemede Doğu Alman menşeli silahların kullanıldığı gerekçesiyle, Türkiye'yi protesto etmiş ve Türkiye'ye silah sevkiyatını durduğunu açıklamıştır. Esasında Almanya'nın kendi bünyesindeki terör odağı Baader Mainhoff çetesini hukuk dışı yöntemlerle bertaraf ettiği, uluslararası arenada bilinen bir gerçektir. Bu şartlar altında bugün Türkiye'de, Türk düşmanlığını Alman sınırları ötesinde yaymak isteyen bir bölücü bir Alman gerçeği vardır.

SONUÇ

Almanya'nın bu bölücü davranışı karşısında, Türk Devleti'nin Başbakanı Süleyman Demirel'in yaptığı basın toplantısında kullandığı dikkatli ifadeler ve Türk Milleti'nin gösterdiği büyük reaksiyon karşısında, Alman Başbakanı Helmut Kohl'ün yumuşatıcı beyanı ile gerginlik, şimdilik buzdolabına konulmuştur. Fakat Türk-Alman münasebetleri, belli olmayan bir tarihte aynı sebeple veya bir başka neden ile tekrar gündem konusu olacaktır. Bu nedenle, konunun tahlil edilmesinde fayda vardır. Çünkü batının problem oluşturacak paket programları alternatifleriyle birlikte önceden hazırlayıp, bir kenarda beklettiği bilinen gerçeklerdendir. Halbuki, Türkiye'nin bu gibi provokasyonlara ne kadar hazırlıklı ol-

11 Armaoğlu (1992; 6).

12 Armaoğlu (1992; 6).

duğu tartışmalıdır. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak, ABD Dışışleri Bakanlığı'nın, T¼rkiye'deki ter¼r teşkilatını kınayıp, bunun bir ¼rg¼t olduğunu ilan ettiği saatlerde, Almanya'nın T¼rkiye'deki ter¼re arka ¼ıkması, iki ¼lke arasındaki m¼nasebetleri gerginleştirecek y¼nde gelişmesi de m¼mk¼nd¼r.

T¼m bunlara karşı, T¼rkiye'nin soğukkanlılığı muhafaza ederek, demokrasi s¼recini i ve dış saldırılara karşı cesur bir biçimde s¼rd¼r¼p, tarihten de ders alarak, kendini d¼nyaya anlatmalı ve tanıtmalıdır.

KAYNAKLAR

Armaoğlu Fahri; *Genscher*, 28.3.1992 Terc¼man Gazetesi.

avdar Tevfik; Osmanlı İmparatorluğu'nun Yarı S¼m¼rge Oluşu, Ant Yayınları, İstanbul 1970.

Çeliker Fahri; *Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Alman Askeri Heyetlerinin Tutum ve Etkileri*, D¼rd¼nc¼ Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989.

G¼nl¼bol Mehmet; Uluslararası Politika; İlkeler, Kavramlar, Kurumlar, 3. Baskı, Ankara 1985.

K¼ni Hasan; *Birinci D¼nya Savaşı ¼ncesi İstihbarat ve G¼n¼m¼ze Etkileri*, D¼rd¼nc¼ Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989.

Kumkale Taner T.; *1910 Yılı B¼te G¼r¼řmeleri Işığında Sil¼hl¼ Kuvvetleri G¼lendirme çalışmaları ve Sonuçları*, D¼rd¼nc¼ Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989.

¼zy¼r¼k Mukbil; *Bazen Can ıkırsa da Huy ıkılmıyor*, 28.3.1992 Terc¼man Gazetesi.

Sander Oral; Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e, İmge Kitabevi, Ankara 1989.

S¼nmez¼đlu Faruk; Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, İstanbul 1989.

H.V.F. Winstone; *The Illicit Adventure*, Jonathan Cape, London, 1982.